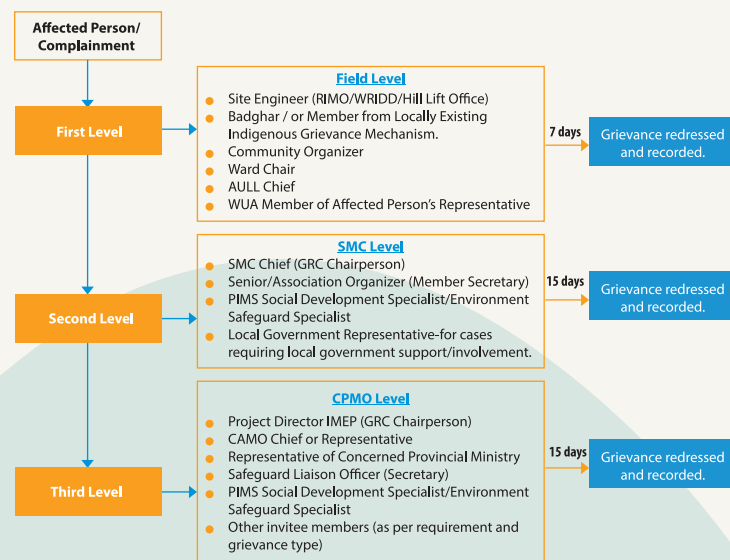

केन्द्रीय (CPMO) तह : आयोजना निर्देशकको अध्यक्षतामा केन्द्रीय तहमा गुनासो सम्बोधन समिति रहने छ । सुरक्षा समन्वय अधिकृत (Safeguard Liaison Officer) ले गुनासो अभिलेख तथा प्रतिवेदन व्यवस्थापन गर्ने छ । यो तहमा पनि १५ दिनभित्र निर्णय गर्नु पर्ने छ । साथै गुनासो पेस गर्ने व्यक्तिलाई कुनै पनि चरणमा कानूनी उपचार खोज्ने अधिकार सुरक्षित हुनेछ ।

गुनासो सम्बोधन संयन्त्र

लागत र वित्तीय व्यवस्था

आयोजनाको कुल अनुमानित लागत १३३.६४ मिलियन अमेरिकी डलर हो, जसको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

लागत अनुमानको सक्षिप्त विवरण (मिलियन अमेरिकी डलर)

वस्तु	रकम
क. आधारभूत लागत	१०६.०५
१. सिंचाइ पूर्वाधार आधुनिकीकरण	८४.०७
२. सिंचाइ तथा कृषि निकायहरूको क्षमता अभिवृद्धि र किसान संगठन सुदृढीकरण	३.०१
३. आधुनिक कृषि तथा मूल्य शृंखला सुविधाहरूको परिचय	१०.३०
४. आयोजना व्यवस्थापन	८.६७
ख. आकस्मिकता	२०.९६
ग. कार्यान्वयन अवधिको वित्तीय शुल्क	६.६३
कुल (क+ख+ग)	१३३.६४

आधारभूत लागतका आधारमा लागत अनुमान तयार पारिएको छ । यसमा आकस्मिक व्यय र कार्यान्वयन अवधिका वित्तीय लागतहरूलाई ध्यानमा राखेर तयार गरिएको छ । आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न आवश्यक परेमा लागत समायोजन र पुनरावलोकन गरिनेछ ।

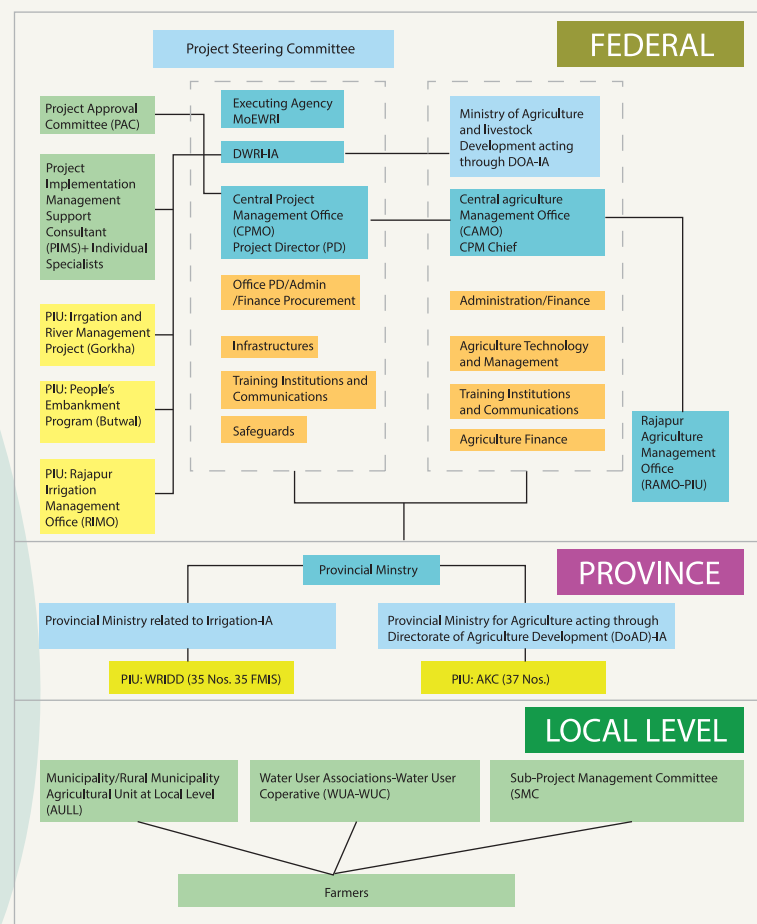
वित्तीय योजना संक्षेप

आयोजनाको कुल १३३.६४ मिलियन अमेरिकी डलरको वित्तीय स्रोत निम्नानुसार रहनेछ :

वित्तीय स्रोत	रकम (मिलियन अमेरिकी डलर)	कुलमा भाग (%)
एशियाली विकास बैंक (साधारण पूँजी स्रोत - सहूलियत ऋण)	८५.००	६३.६०
साउदी विकास कोष (ऋण)	३०.००	२२.४५
सरकारको योगदान	१६.१४	१२.०८
लाभग्राहीहरूको योगदान	२.५०	१.८८
कुल	१३३.६४	१००.००

यस वित्तीय संरचनाले अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय संस्थाहरू, सरकार र स्थानीय लाभग्राहीहरूबीच सन्तुलित योगदान सुनिश्चित गरी आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

संगठनको विस्तृत संरचना

सिंचाइ आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना (IMEP)

आयोजनाको विवरण

नेपाल सरकार
ऊर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय
जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग

सिंचाइ आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना (IMEP)

जावलाखेल, ललितपुर, नेपाल

फोन: +९७७ १ ५४३५३८२, ईमेल: cmiasp.af@gmail.com / imep@dwri.gov.np

सिंचाइ आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजना (IMEP)

आयोजनाको विवरण

सिंचाइ आधुनिकीकरण अभिवृद्धि आयोजनाको उद्देश्य नेपालका पाँचवटा प्रदेशहरूमा रहेका सिंचाइ प्रणालीको उत्पादकत्व, लाभ र जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु हो । यस आयोजनाले सिंचाइ प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्ने, एकीकृत बाली तथा जल व्यवस्थापन प्रवर्द्धन गर्ने र जलवायु-स्मार्ट कृषि व्यवसायको संस्थागत गर्ने लक्ष्य राखेको छ । आयोजनाबाट करिब ५६,००० कृषकहरू लाभान्वित हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

मुख्य गतिविधिहरू :

- ३२,००० हेक्टर सतह सिंचाइ प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्ने
- १,३५४ हेक्टर सुख्खा पहाडी भूभागमा सिंचाइ पुर्‍याउनका लागि पहाडी लिफ्ट सिंचाइको परीक्षण गर्ने
- किसान तथा सरकारी संस्थाहरूलाई एकीकृत बाली तथा जलस्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- कृषि उत्पादकत्व र यसको व्यापारमा सुधार गर्न यान्त्रीकरण तथा व्यवसायीकरणको प्रवर्द्धन गर्ने
- सिंचाइ प्रणालीको सञ्चालन र मर्मतसम्भारमा किसानलाई आत्मनिर्भर बनाउन पहल गर्ने

यो आयोजना नेपाल सरकारको राष्ट्रिय जलस्रोत रणनीति (२००२-२०२७), कृषि विकास रणनीति (२०१५-२०३५) र राष्ट्रिय जल स्रोत नीति (२०७७) सँग तादम्यता हुने गरी तयार पारिएको छ । यसले जलस्रोत उपयोगको दक्षता, कृषि प्रवर्द्धन र संस्थागत सुदृढीकरणलाई सहयोग गर्ने उद्देश्य राखेको छ । साथै, सिमान्तकृत किसानहरूमाझ जलवायु-स्मार्ट कृषि प्रवर्द्धन गरेर नेपालले विश्वसामू गरेको जलवायु प्रतिवद्धतालाई पनि सम्बोधन गर्नेछ । एसियाली विकास बैंकको रणनीतिसँग तादम्यता कायम गर्दै, आयोजनाले ग्रामीण गरिबी न्युनीकरणका लागि निम्न कार्यहरू गर्ने लक्ष्य राखेको छ :

- महिला किसानहरूको सशक्तिकरण गर्ने
- जलस्रोतको संरक्षण सुनिश्चितता र जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्ने
- खाद्य सुरक्षाको प्रवर्द्धन तथा गरिबी न्युनीकरण गर्ने

नेपालमा खाद्य सुरक्षामा सुधार ल्याउनु आयोजनाको मुख्य अपेक्षा हो, भने आयोजनाको उपलब्धी आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्रमा कृषि उत्पादकत्व र यसको दीगोपनामा सुधार ल्याउनु रहेको छ ।

संक्षिप्त उपलब्धिहरू

उपलब्धि १ : सिंचाइ पूर्वाधारको आधुनिकीकरण : १७,४५२ हेक्टर क्षेत्रफलको किसानद्वारा व्यवस्थित १०० वटा सिंचाइ प्रणाली (FMIS) र १४,५०० हेक्टर क्षेत्रफलको बर्दिया राजापुर सिंचाइ आयोजनाको आधुनिकीकरण गर्ने । गेटेड इन्टेक संरचना, नदी किनाराको सुरक्षा र सिंचाइ नहरहरूको निर्माण तथा

पुनःनिर्माण गर्ने । करिब १,३५४ हेक्टर क्षेत्रफल सिंचित हुने १२ वटा पहाडी लिफ्ट सिंचाइ प्रणालीमा आधुनिक पानी वितरण प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।

उपलब्धि २ : सिंचाइ तथा कृषि क्षेत्र हेर्ने संस्था तथा कृषि समूहहरूको क्षमता अभिवृद्धि : किसान, सरकारी निकाय र स्थानीय तहका लागि एकीकृत बाली तथा जलस्रोत व्यवस्थापन (ICWM) को क्षेत्रमा क्षमता विकास गर्ने । सिंचाइ व्यवस्थापनका लागि जलउपभोक्ता संस्थाहरू (WUAs) को विकास गर्ने । कृषि व्यवसाय, वित्तीय पहुँच र बजार सुविधाका लागि जल उपभोक्ता सहकारी (WUCs) को स्थापना गर्ने । दीगो प्रणाली सञ्चालन गर्न ३३% महिला तथा १०% बन्चित वर्गको समूहलाई तालिम प्रदान गर्ने । राष्ट्रिय रूपमा प्रयोग गर्नका लागि ICWM मार्गचित्र र तालिम मोड्युलहरू निर्माण गर्ने ।

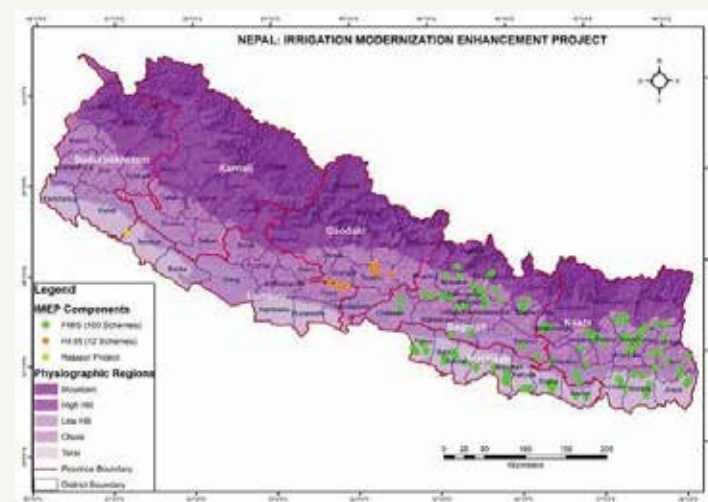
उपलब्धि ३ : आधुनिक कृषि प्रणाली तथा मूल्य शृंखला सुविधा प्रवर्द्धन : जलवायु-स्मार्ट कृषि प्रणाली, यान्त्रीकरण र आधुनिक प्रविधिको प्रयोग प्रवर्द्धन गर्ने । बालीनाली भण्डारण, प्रशोधन र बजार पहुँच सुधारद्वारा मूल्य शृंखलाको विकास गर्ने । मौसम, बाली योजना तथा व्यापार सम्बन्धी डिजिटल परामर्श सेवा प्रदान गर्ने । मेसिनरी, कोल्ड स्टोरेज र डिजिटल सूचना बोर्डले जलउपभोक्ता संस्था/जलउपभोक्ता सहकारीलाई सहयोग गर्ने । कृषि उपकरणमा ५०% तथा सुविधामा १५% अनुदानसहित वित्तीय सहायता गर्ने ।

आयोजना व्यवस्थापन संरचना

आयोजना नेपाल सरकारको संघीय प्रणाली अन्तर्गत संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय स्तरमा सञ्चालन गरिनेछ ।

१. संघीय स्तर

ऊर्जा, जल स्रोत तथा सिंचाइ मन्त्रालय कार्यकारी निकायको रूपमा रहने छ । सिंचाइ तथा जल स्रोत विभाग र कृषि विभागले आयोजना कार्यान्वयन गर्ने छन् । उर्जा जलस्रोत तथा सिंचाइ सचिवको अध्यक्षतामा हुने आयोजना संचालक समितिले निरीक्षण र निर्देशन गर्ने छ । संचालक समितिमा राष्ट्रिय योजना आयोग, अर्थ मन्त्रालय, जलस्रोत तथा सिंचाइ विभाग, कृषि विभाग र

प्रादेशिक मन्त्रालयका प्रतिनिधिहरू रहने छन् । यो आयोजना दुईवटा आयोजना व्यवस्थापन एकाइहरूबाट सञ्चालन हुनेछन् एक जलस्रोत तथा सिंचाइ विभागमा रहने केन्द्रीय आयोजना व्यवस्थापन कार्यालय (CPMO) र दोस्रो कृषि विभागमा रहने केन्द्रीय कृषि व्यवस्थापन कार्यालय ।

२. प्रादेशिक स्तर

प्रदेशमा रहेका प्रदेश सिंचाइ र भौतिक पूर्वाधार हेर्ने मन्त्रालय र कृषि विकास मन्त्रालय अन्तर्गतको कृषि विकास निर्देशनालय (DOAD) प्रदेश अन्तर्गतका प्रमुख कार्यान्वयन निकाय हुने छन् । संघीय स्तरमा ४ वटा आयोजना कार्यान्वयन एकाइहरू (PIUs) रहने छन् जसले आयोजनाको सिंचाइ र कृषि सम्बद्ध मुख्य जिम्मेवारी बहन गर्ने छन् । ७२ वटा PIUs ले प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने छन् । स्थानीय स्तरमा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चित गर्न सह-आयोजना व्यवस्थापन समितिहरू (SMCs) स्थापना गरी समुदाय तहमा आयोजनाको कार्यान्वयनको सहजीकरण गरिनेछ ।

३. प्रमुख कार्यालयहरूको जिम्मेवारी

केन्द्रीय आयोजना व्यवस्थापन कार्यालय (CPMO) समग्र आयोजना कार्यान्वयन र समन्वयको जिम्मेवार निकाय हुने छ । यो निकायले वित्त, पूर्वाधार, तालिम, सञ्चार तथा अनुगमनको डेस्क स्थापना गरी आयोजना कार्यान्वयन गर्ने छ । केन्द्रीय कृषि व्यवस्थापन कार्यालय (CAMO) कृषि सम्बद्ध उपलब्धि हेर्ने छ जसले वित्त, जलवायु-स्मार्ट कृषि, तालिम तथा कृषि वित्त सम्बन्धी व्यवस्थापन गर्न समर्पित डेस्क स्थापना गर्ने छ । यस आयोजनाले सबै तहमा जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्दै संघीय निकायहरूले प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्नेछन् भने प्रदेश निकायहरूले कार्यान्वयनमा केन्द्रित हुने छन् ।

गुनासो सम्बोधन संयन्त्र (GRM) को संक्षिप्त विवरण

गुनासो सम्बोधन संयन्त्र (GRM) आयोजना कार्यान्वयन गर्ने क्रममा उठ्ने वातावरणीय र सामाजिक मुद्दा सम्बोधन गर्न बनाइएको संयन्त्र हो । यसले आयोजनाका पक्षहरूबाट भएका प्रतिबद्धता अनुसार कार्य नहुँदा उत्पन्न गुनासाहरूको प्रभावकारी रूपमा समाधान सुनिश्चित गर्नका लागि कार्य गर्ने छ ।

गुनासो सम्बोधनको तीन-तहमा रहने छ :

स्थानीय (फिल्ड) तह : यो तहमा प्राप्त गुनासाहरू साइट इन्जिनियर, सामुदायिक सहजकर्ता र आदिवासी प्रतिनिधिहरू सम्मिलित टोलीद्वारा समाधान गरिने छ । यो तहमा प्राप्त हुने गुनासो ७ दिनभित्र समाधान गर्नु पर्ने हुन्छ । समाधान हुन नसकेमा सह-आयोजना व्यवस्थापन समिति तहमा पठाइने छ । सह-आयोजना (SMC) तह : यो तहमा सह-आयोजना प्रमुखको अध्यक्षतामा गुनासो सम्बोधन समिति (GRC) हुन्छ । यसले गुनासो सम्बोधन प्रकृया अवलम्बन गरी १५ दिन भित्र गुनासो सम्बोधन गर्नु पर्ने हुन्छ । संस्थागत विकास एकाइले गुनासो अभिलेख राखी अनुगमन गर्ने छ । गुनासो समाधान नभएमा केन्द्रीय आयोजना व्यवस्थापन कार्यालय (CPMO) तहमा पठाइने छ ।